№ 129 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 1905 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 № 129

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատողին 10 կոպէկ։ Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յուլիսի 3-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին, երկար և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, կամօքն Աստուծոյ, վախճանվեց հարազատների խորին վշտին

ՍԵԴՐԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆՑԸ

որի մասին յայտնում են հանգուցեալի ամուսինը, քոյրերը և ազգականները և խնդրում նորա բարեկամներին և ծանօթներին յուլիսի 7-ին, հինգշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 10-ին Մարկարովի տան բնակարանից (Մուխրանսկի փողոց № 18) դէպի Էջմիածնի ս. Գէորգ եկեղեցին (Հավլաբարում)։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ Ամբիծքը ամեն օր երեկոյեան 7 ժամին։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդ. Վերջին տեղեկութիւններ. Տեղեկութիւններ գաւառից.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կարգադրութիւնը տեղական լեզուների դասատուութեան մասին. Մամուլ. Բաց նամակ Երևանի հասարակութեանը. Նամակներ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երկու մահ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Խոստումների և ծրագիրների մի անվերջ շարք դրված է մեր առաջև։

Թէ ամբողջ պետութեան և Թէ մասնաւորապէս Անդրկովկասի ազգաբնակութեանը աւետված են ներկայացուցչական գործավարութեան և մի շարք հասարակական-վարչական հաստատութիւններ։

Մեր երկիրը պատրաստվում է գեմստվօի հիմնարկութիւններ իրականացնելու և արդէն ժողովված են նախապատրաստական նիւթեր։ Առաջ է տարվում գիւղական հողերի յետ գնման խնդիրը այն գաւառներում, ուր գոյութիւն ունէին պարտաւորեալ յարաբերութիւններ գիւղացու և կալուածատէրի մէջ։

Հայոց հասարակութեան առաջ դրված է դպրոցական գործունէութեան ծանրակշիռ հարցը։ Փոխարքան Թէ Պետերբուրգ գնալուց առաջ հոգևոր իշխանութեան, Թէ Թիֆլիսում ներկայացած պատգամաւորութեան, Թէ վերջապէս անձամբ Վեհափառ Կաթողիկոսին յայտնել էր հայոց դպրոցների վերաբացման մասին անհրաժեշտ ժամանակում։ Այդպիսով դպրոցների բացման խնդիրը միայն մի քանի ամսվայ հարց է և մենք աչքներս հնարաւորութիւն կունենանք հայ ժանուկներին նորից մայրենի կրթութեան տաճարներ, որոնցից նրանք զրկված էին երկար տարիներ ընթացքում։

Անցողական և կրիտիկական վերջին ամսուանբեակում մենք շատ կորուստներ ունեցանք մեր ազգայնական գործի մէջ։ Ինչքանով ամբողջ սերունդներ հաւաք կոչվածներ առանց գրագիտութեան մնացին, որքան երիտասարդներ կրթութեան այն մեծ գանձից, որ ներկայ դարի ամենաթանկագին գործերից մէկն է կազմում։

Եւ որպէս զի մենք մեր կորուստը գոնէ որոշ չափով մեղմացնենք, պարտաւոր ենք աշխատել կրկնակի եռանդով և ավելացնել գործի հասարակական գործերի ասպարէզում և կարճ միջոցում մի շարք հաստատութիւններ ծառայեցնել ժողովրդական խաւերի մի շարք հասարակական և կուլտուրական ծրագիրները, որպէս զի լինենք ամենալաւ ներքին այն պահանջների, որ պէտք է, վայել է առաջադիմող ժողովուրդներին։

Դրանից շատ են և բազմատեսակ։ Պէտք է պատրաստուել նրանց առաջ ժամերը արժանաւոր կերպով։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երևանի մեր Թղթակից Ա. Դ. տեղեկութիւններ ժողովելով Թաւրիզից եկած մի ծանօթից՝ հետևեալն է հաղորդում Թաւրիզում տեղի ունեցած խռովութեան մասին։

«Պարսիկ ամբոխի գրգռումը հայերի դէմ Թաւրիզում միանգամայն առաջ եկաւ արհեստական ճանապարհով տարածած սուտ ու շինծու լուրերով։ Այդպիսի դեր կատարում էին Կովկասից եկած Թուրքեր, մասնաւորապէս Երևանի և Նախիջևանի Թուրքեր, որոնք Թաւրիզում այլ և այլ առևտրական պարապմունքներ ունենալով, յայտնի դեր են խաղում խուժանի մէջ։ Ամենից վատ դեր կատարում էր մի Նախիջևանցի ճոթածավաճառ՝ տարածելով, որ երբ Երևանում սպանվել են հայերի ձեռքով մի քանի յայտնի խաներ և նոյն իսկ կրօնաւորներ։ Այս նոյն բանը հաստատում էր նաև մի երևանցի Թուրք, որը այդ ժամանակ Քեալբալայից Թաւրիզ գալով, լսել էր Երևանի դէպքերը առասպելական ձևով պատմված նաև անուանի խաների և կրօնաւորների սպանման մասին։ Նախիջևանի Թուջարի ջանքերը Թաւրիզում մի հայկական ջարդ սարքելու համար այնքան ակնյայտնի էր, որ ռուսաց հիւպատոսը անգամ ուշադրութիւն դարձրեց նրա վրա և եթէ նա՝ այդ Թուջարը չը հեռացվեց Թաւրիզից՝ այդ էր շնորհիւ նրա, որ փաստերը հրապարակ հանել հնարաւոր չեղաւ։

Հրդեհը բռնկվելու վրա էր։ Թաւրիզի պարսիկ խուժանը լսել և հաւատացել էր հայի ձեռքով Թուրք մեծամեծների սպանվելը, կանանց և երեխաների մորթոտելը, մզկիթների և կրօնական գրքերի սրբապղծվելը և այլն։ Կրօնական վրէժխնդրութիւնը սպառնում էր մի սոսկալի ջարդ, բայց հրդեհը անցաւ և անցաւ շնորհիւ պարսից կառավարութեան աչալրջութեան և Թաւրիզի խելահաս պարսիկների ջանքերի։ Նրանք սկսեցին ամբոխին համոզել, որ նման դէպքեր տեղի չեն ունեցել Երևանում, և տարածած լուրերը չարամիտ մարդկանց կողմից սարքած բաներ են և երկրորդ ու ամենագլխաւորը պարսից կառավարութիւնը ձեռք առաւ բոլոր հնարաւոր միջոցները ճնշելու այդ անմիտ շարժումը։ Եւ մի քանի ժամվայ մէջ հնար եղաւ Թաւրիզի տասնեակ հազարաւոր խուժանին զսպել, չը Թափել հայի և ոչ մի կաթիլ արիւն, իսկ փարթամ ու ճոխ Բազւում երեք օր շարունակ հոսում էր հայի արիւնը և բոլորը լուռ ականատես էին այդ հրաշալի տեսարանին

Ինչը զսպեց Թաւրիզում պարսիկ խուժանին. այն որ վարչական ներկայացուցիչները կտրական կերպով հեղինակօրէն յայտնեցին, որ նրանք չեն ցանկանում հայկական կոտորած, որ նրանք չեն ուզում Թաւրիզի փողոցներում անմեղ հայի արիւն հոսայ։ Կոտորածն էլ տեղի չունեցաւ։ Խռովարար մարդիկ բանտարկվեցին և քանից աւելին աքսորվեցին Էնզելիի կողմերը։ Ծանօթս պատմեց, որ երբ յամառ լուր էր պտտում մի երկու գլխատումների մասին։ Որքան էլ այսպիսի լուրերը անհաւատալի լինէին, մի բան անկասկածելի էր, այդ այն է, որ ժողովուրդը այդպիսի լուրերին հաւատալով, համոզվում էր կարծել, որ կառավարութիւնը կողմնակից չէ ոչ ոքին։ Եւ այդ համոզմունքը միայն բաւական էր, որ մի մեծ աղէտ տեղի չունենայ և տեղի չունեցաւ էլ։

Իսկ Կովկասում... այս հարցին պատասխանում է անձամբ Կուզմինսկին իր մեղադրանքով պաշտօնից հեռացնելով պաշտօնական պաշտօնեաներին։

Այժմ Պարսկաստանում տրամադրութիւնը դէպի հայերը լաւ է, ժողովրդի մի ստուար մասը հասկացել է այն ինտրիգը, որը առաջ են բերել հայերի և Թուրքերի մէջ եղած խռովութիւնները և նրանք բոլորովին չեն համակրում Կովկասի խռովութիւններին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մեղրի, 24 յունիսի։ Մեղրիից Օրդուբաթ, 30 վերստ, բոլորովին կտրվել էր հաղորդակցութիւնը և միայն այն ժամանակ վերսկսվեց, երբ Օրդուբաթից մի քանի վստահելի անձանց ստորագրութեամբ նամակ ստացվեց, որով պահովութեան պատասխանատուութիւնը վերցնում էին իրանց վրա։

Մայիս ամսի վերջերքին Զանգեզուր գաւառի 4-րդ մասի պրիստաւը, մի քանի կօզակներով խուզարկեց Մեղրին զէնքեր բռնելու։ Նա ձեռնունայն մնաց և սա առաջին և վերջին անգամը չէ։ Այս երկու տարվայ ընթացքում մենք վնաս ունեցանք մօտ 1500 րուբլի։ Եւ միայն շնորհիւ այժմեան գաւառապետ պ. Աւալեանի միջնորդութեան, լսում ենք, որ շուտով տեղական տանուտէրական ընտրութիւն պիտի լինի։

Ծանր օրեր են. Թուրքը հային է կասկածում, հայը Թուրքին.—Թէ ինչու՝ ոչ ոք չը գիտէ։ Երկու կողմերից էլ շատ զգուշութիւն է պահպանվում։ Մայիս ամսին Ալիտաբեցի մի Թուրք երկու հրացան ձեռքին, անտառով անցնելիս, ճանապարհին երեք Թուրք հանդիպելով, խաբէյութեամբ խլում են հրացանները և իրան էլ տանջելով սպանում՝ Թաշկինակը փայտի ծայրով խծկելով կոկորդը։ Շուտով դիակը գտնվեցաւ. Թուրքերը այդ սպանութիւնը հայերին էին վերագրում, միայն շնորհիւ հայերի, չարագործները իսկոյն կալանաւորվեցին հրացաններով միասին, ինչ խօսք եթէ չը գտնվէին՝ մեղանում էլ «շէյթանը» գլուխ պիտի բարձրացնէր։ Մեր մասի պրիստաւը Մեղրի գալով, ամբողջ Գիւնեյցու գիւղերից ներկայացուցիչներ հրաւիրելով երկար յորդոր կարդաց։ Նրա առաջարկութեամբ գիւղերից ներկայացուցիչներ ընտրվեցին, որոնք պիտի հսկեն իրանց գիւղացիներին և մի որ և իցէ դէպք պատահած ժամանակ իսկոյն առաջն առնեն, այս մասում գովելի է պրիստաւ պ. Հիւսէյին-բէգի եռանդը։

Չորս օր առաջ մի յայտնի գող Թուրք ճանապարհին խլում է մի հայից նրա հրացանը. շնորհիւ ընտրվածների, հրացանը վերադարձվեց հային և Թուրքից ստորագրութիւն առնվեց ապագայում չը կրկնելու համանման բաներ։

Մեղրիի ամարանոցից մայիսին մի եզ անտառում մորթում են և կաշին ու փափուկ մսերը տանում։ Մի քանի օր առաջ էլի երկու ընտիր եզներ գողացված են նոյն տեղից։

Ընդհանրապէս գիւնէյցու և մասնաւորապէս Մեղրեցու դրութիւնը շատ ծանր է և կրիտիքական, սովի հասցնող հացի Թանգութիւն —2 ր. 50 կ. ալիւրի պուդը։—Կեանքի և գոյքի ապահովութեան անվստահութիւն և կասկածոտութիւն դէպի ներկայ տիրող ռէժիմը։

Ե. Վարդանեան

—

Գորիսից, (Զանգեզուրի գաւառ) 26 յունիսի։ «Այսօր առաւօտեան լուր տարածվեց, որ Նախիջևանին սահմանակից մեր գաւառի Մաղրա և Ալիլու գիւղերը Թուրքերով շրջապատված են։ Լուրը հասնելուն պէս մեր հոգևոր առաջնորդը և խաղաղասէր գաւառապետ պ. Աւալեանն մի խումբ ձիավորներով անմիջապէս դէպի այդ գիւղերը։ Մեծ յոյս ունենք դէպի պ. գաւառապետը և դէպի նրա ձեռք առած միջոցները, յիշեալ տեսուչ պաշտպանը երեկոյան ժամը Այսօր տեղս ժամը Մանիին Թուրք և հայ հասարակութեան խնդրով պատարագից յետոյ հայոց եկեղեցին բաց հայ և Թուրք բազմութեան առաջ մի յորդոր կարդաց և խաղաղասէր կարգերի, փառաբանէ, զուգահեռ և ընդհանուր եղբայրասիրութիւն քարոզող կոչը շեշտելով, հզօրեղ վերջացրեց իր խօսքը նրանց հասցէին, ով որ այսպիսի րոպէում իր բանսարկութեամբ արիւն Թափելու պատճառ կը դառնայ։ Յիշեալ մօլլան իր ազդեցիկ քարոզով շատ տեղեր է շրջել»։

—

Ղուբա, 21 յունիսի։ «Չարամիտ անձնաւորութիւններ զանազան ժամանակ սուտ լուրեր են տարածում, կամենալով Թշնամութիւն սերմանել հայերի և Թուրքերի մէջ։ Այսպէս, օրինակ, անցեալները լուր տարածվեց, որ հայերը սպանել են Թուրքաց մուֆԹուն, որ յետոյ սուտ դուրս եկաւ։ Երկու շաբաթ առաջ լուր տարածվեց, որ Թուրքերը յարձակում պէտք է գործեն հայերի վրա։ Հայ վաճառականները երկիւղից մի օր փակած ունէին խանութները, սակայն Թուրքերը միամտացրին նրանց և սրանք երկրորդ օրը խանութները բաց արին։ Այդ օրը քաղաքային վարչութեան մէջ կայացաւ Թուրքերի և հայերի ժողով՝ խաղաղութիւն պահպանելու նպատակով։ Քաղաքում շիաները մեծամասնութիւն են կազմում, իսկ սիւննիները փոքրամասնութիւն, իսկ ամբողջ գաւառում ապրում են սիւննիները»։

—

Դաշբուրուն գիւղ, 21 յունիսի։ «Յունիսի 20-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Շախբուզան, Քրդի Դիզայ և Ջամբլու գիւղերի դաշտային պահապանները, վեց հոգի քրդեր յարձակվում են Քեարիմբէքլու Թուրք գիւղի գութանաւորների վրա, տաւարները տանելու նպատակով։

Թուրք գիւղացիներին հաւարը շուտ է հասնում։ Աւազակները փախչում են, Թողնելով մի հոգի սպանված։ Այս բանը Թուրքերը վերագրում էին հայ ֆիդայիներին և սարսափելի կերպով պատրաստվում էին Դաշբուրուն կոչված հայ գիւղը կոտորել, սրի անցկացնել։ Բայց Սերովբ Շահբազեանի եռանդուն աշխատութեամբ և նրա իսկական շնորհով, պարզվում է, որ քրդեր են եղել։ Անմեղ հայերը ազատվում են այդ վտանգից»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն հետևեալ շրջաբերականն է ուղարկել Կովկասի ուսումնարանների մեծաւորներին։

Վերջին ժամանակ ինձ հասած գրաւոր և բանաւոր յայտարարութիւններից, նոյնպէս և ինձ ուղարկած լրագիրների առանձին համարներից երևում է, որ ոմանք կարծում են, իբր թէ Կովկասի շրջանի ուսումնարաններում տեղական լեզուները աւանդվում են միմիայն առաջին երկու դասարանում և այն էլ շաբաթական մի դաս, իբր թէ տեղական լեզուի ուսուցիչը պարտաւոր է միայն պարապել Թարգմանութեամբ ռուսերէն լեզուով, իբր թէ գիւղական դպրոցներում վրաց լեզուն բոլորովին վերացված է դասատուութիւնից և այլն։

Ենթադրելով, որ որ և է ժամանակաւոր շեղումն կանօնաւոր կարգից առանձին ուսումնարաններում, առիթ է տուել սխալ եզրակացութիւնների, ես անհրաժեշտ եմ համարում յիշեցնել ընդհանուր կարգի մասին,

որ պարտաւորեցուցիչ է կովկասեան ուսումնարանական շրջանի ծառայողների համար։

1873 Թ. նոյեմբերի 22-ի օրէնքի համաձայն կովկասեան ուսումնարանական շրջանի բոլոր գիմնազիաների և բէալական դպրոցների առաջին չորս դասարանում աւանդվում են ցանկացող սաների համար երկրի տեղական լեզուները, իսկ Թէ որն այս լեզուներից և ինչ չափով կարող են աւանդվել իւրաքանչիւր վարժարանում՝ այդ որոշվում է կովկասեան Փոխարքայից։

1879 Թ. նախկին փոխարքան հաստատել է աղիւսակ, որի համաձայն պատրաստականում և առաջին չորս դասարաններում նշանակված է շաբաթական 10 դաս։ Սրանից քիչ անկարելի է, բայց այն միջնակարգ ուսումնարաններում, որտեղ միացած առարկաներին յատկացրած դասերի Թիւը Թոյլատրում է և միջոցները ներում են, տեղական լեզուները աւանդվում են և աւագ դասարաններում—դասերի աւելի շատ Թւով։

1872 Թ. կանոնադրութեամբ քաղաքային դպրոցների համար տեղական լեզուների ծրագիրը հաստատված է 1877 Թ. դեկտեմբերի 10-ին, որի համաձայն ամեն մի բաժանմունքի համար նշանակված է շաբաթական երկու դաս։ Քաղաքային և գիւղական տարրական դպրոցներում նշանակված է շաբաթը 4 ժամ, եԹէ մի ուսուցիչ պարապում է երեք բաժանմունքի հետ և շաբաթը 3 ժամ, եԹէ իւրաքանչիւր բաժանմունք ունի առանձին ուսուցիչ։

1867 Թ. կանոնադրութեամբ տարրական դպրոցներում տեղական լեզւով կարդալ-գրելը սովորեցնում է կրօնուսոյցը, որը նոյն լեզւով էլ սովորեցնում է կրօն։ Անհրաժեշտութիւնը ստիպեց որոշ դպրոցներում տեղական լեզւի դասատւութիւնը յանձնել ոչ Թէ կրօնուսոյցին, այլ վարժապետին։ 1873 Թ. նոյեմբերի 22-ի օրէնքով իւրաքանչիւր նահանգում գտնվում են «Նօրմալնի գիւղական դպրոցներ», որոնց մէջ առարկաների դասատւութիւնը պարտաւորեցուցիչ է ռուսաց լեզւով։ Այս դպրոցները կազմակերպվում են 1875 Թ. ընդհանուր հրահանգի համաձայն։ ԵԹէ միդասեան տարրական դպրոցը բաղկացած է չորս բաժանմունքից և առաջինի համար կայ առանձին ուսուցիչ, այն ժամանակ նրանում դասատւութիւնը լինում է մայրենի լեզւով։ Ոչ օրԹօդօքս ազգաբնակութեան երեխաների համար՝ հասարակութեան ցանկութեան համեմատ և նրա միջոցներով՝ ուսումնարանական վարչութիւնը կարող է բանալ գրագիտութեան դպրոցներ՝ դասատւութեամբ մայրենի լեզւով։

Ոչ ծրագիրներ, ոչ որ և է կարգադրութիւններ ոչ միայն չեն պարտաւորեցնում, այլ և չեն հաւանութիւն տալիս, որ տեղական լեզուների դասերի ժամանակ պարապմունքը լինի միմիայն ռուսերէն լեզւով Թարգմանութեամբ և բացատրել ու խօսել ռուսերէն. տեղական լեզուն պէտք է աւանդվի տեղական լեզւով էլ, իսկ Թարգմանութիւններ առաջարկվում է անել խիստ հետևողականութեամբ և աշակերտների բաւական պատրաստութիւն ունեցած ժամանակ դրա համար։

Ռուսաց լեզու աւանդելու համար խորհուրդ է տրվում դիմելու ոչ Թէ միայն այսպէս կոչված Թարգմանական, այլ և ուղիղ մեԹօդին։ Գիւղական ազգաբնակութիւնը շատ անգամ յայտարարել է, որ երեխաներին տարրական դպրոցներում հարկաւոր է լաւ սովորեցնել ռուսաց լեզուն և որովհետև Թարգմանական մեԹօդը չէր տալիս լաւ հետևանքներ, ուստի ուշադրութիւն դարձվեց այն մեԹօդի վրա, որ գործադրվում է ամերիկական և արևմտեան եւրոպական դպրոցներում և տալիս է լեզուի գործնական գիտութիւն սովորողին։ Այս մեԹօդը պահանջում է սկզբում անպայման դիտողականութիւն ուսման ժամանակ և ապա՝ բացի դրանից՝ հնարագիտութիւն ուսուցչի, որը օգտվելով աշակերտների դիտողական ճանապարհով ձեռք բերած իմացածներով՝ պէտք է հաղորդէ աշակերտներին անալօգիական և նկարագրական բացատրութիւնների եղանակով խօսքեր, որոնք որոշում են վերացական հասկացողութիւններ և այս կերպով աշտական վարժեցնել հասկանալու և իմանալու սովորվող լեզուն։

Յաճախելով դպրոցները՝ ես հնարաւորութիւն ունեցայ դիտելու բաւական ժամանակի ընԹացքում մի և նոյն ուսուցչի մօտ, մի և նոյն դպրոցում ստացած հետևանքներ Թարգմանական և ուղիղ մեԹօդով և անկասկած եղայ չը համոզվելու վերջինի առաւելութիւնների մէջ։ Սրան յանգեցին և շատ իմ մերձաւոր աշխատակիցները (1903 Թ. դիրեկտօրների ժողովում)։

Բայց ի նկատի ունենալով, որ ուղիղ մեԹօդը համապատասխան գործադրութեան համար հարկաւոր է ուսուցչի մանկավարժական պատրաստութիւնը, մտածողութիւնը, եռանդը, նրա հնարագիտութիւնը, անհրաժեշտ է շատ բարեյաջող պայմանների ներկայութիւնը, որոնց բացակայութիւնը դարձնում է մեր դպրոցը ոչ բոլորովին բարեկարգ ուսումնական-կրԹական տեսակէտից, Թողնում է նրան առանց որ և է դասական պիտոյքների 300—400 ր. բիւջէտով, որ վճարում է հասարակութիւնը ծայրայեղ անկանօն, ստիպում է ուսուցչին պարապել 70 և աւելի աշակերտների հետ՝ բաժանված 3—4 խմբի, սենեակում յաճախ մուԹ, ստռ, միջանցուկ ծակերով պատեբուռ և այլն և այլն, ոչ ես, ոչ դիրեկտօրները չենք գտել և չենք գտնում հնարաւոր՝ դարձնել ուղիղ (բնական) մեԹօդը պարտաւորեցուցիչ բոլոր ուսուցիչների և դպրոցների համար։

N. N.

Ղուբա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ինչպէս գիտեն մեր ընԹերցողները, Թագաւոր Կայսրին յունիսի 6-ին ներկայացաւ մի պատգամաւորութիւն, որ խնդրեց մտցնել Ռուսաստանի մէջ սահմանադրական կարգեր առանց դասակարգային բաժանումների, բոլոր ազգութիւնների և դասակարգերի համահաւասար իրաւունքներով։ Յունիսի 21-ին ներկայացաւ մի ուրիշ պատգամաւորութիւն, որ, ընդհակառակն, շատ հարկաւոր էր գտնում, ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը լինի խիստ դասակարգային, որպէս զի պատգամաւորների ժողովում չը լինեն «ծայրայեղ տարրեր»։ «Сынъ Отечества» լրագիրը, խօսելով այս վերջին յայտարարութեան առիԹով, հերքում է այն վախերը, որոնք Թելադրում են պահպանողականներին սահմանափակել, ճնշել ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը զանազան դասակարգային խտրութիւններով և ազգայնական նախապաշարմունքներով։ Մի և նոյն նախապաշարմունքի արդիւնք է և այն, որ շատերը պահանջում են, որ նոր պետական կազմակերպութիւնը լինի «ազգային», այսինքն որ ռուս ժողովուրդը լինի գլխաւոր դեր կատարողը, որպէս զի «գերակշռող ձայնը իրաւունքով պատկանէր այն ազգին, որ ստեղծել է մեծ պետութիւն և նրան իր ուսերի վրա դուրս է բերում ամեն տեսակ փորձանքներից»։

Չէ կարելի ասել,—նկատում է այդ առիԹով լրագիրը,—որ մինչև այժմ ռուս ժողովուրդը ամենափոքր օգուտ անգամ ստացած լինի իր աւագութիւնից։ Միւս կողմից, նկատի առնելով ռուս ժողովրդի ճնշող գերակշռութիւնը, ամենափոքր կասկած անգամ չը կայ, որ ապագայ ժողովրդական ներկայացուցչութեան մէջ նրա ձայնը կը ստանայ բնական և իրական գերիշխանութիւն։ Ուրեմն ոչ մի կարիք չը կայ այդ գերիշխանութիւնը ապահովելու առանձին միջոցներով։ Չափազանց վտանգաւոր և, յամենայն դէպս, անտակտ բան է ընդգծել ազգային պետութեան գաղափարը այնպիսի մի ժամանակ, երբ ազգայնական կրքերը կատաղեալ բորբոքման մէջ են և մի քանի տեղ ընդունում են ազգամիջեան խռովութիւնների կերպարանք։ Ռուսացման սիստեմը, ինչպէս հաստատել է մինիստրների կօմիտէտի նորերումս հրատարակված օրագրութիւնը, իր դառն պտուղներն է բերել, ստանալով Ռուսաստանի ազգութիւնների մէջ սուր Թշնամութեան կերպարանք։ Մինչդեռ ռուսացման գաղափարը, հասկանալով նրան զուտ կուլտուրական նշանակութեամբ, աւելի մեծ առաջադիմութիւն կանէր, եԹէ նրա պրօպագանդան կատարվէր առանց վարչական ստիպողական միջոցների, ձուլման, կրԹութեան և համոզմունքի խաղաղ ճանապարհով։ Այնպիսի համեմատաբար փոքրաԹիւ ազգութիւններ, ինչպէս են հրէաները, հայերը, վրացիները, անկասկած ձգտում ունեն դէպի ռուսաց կուլտուրան և եԹէ լինէին հանրակեցութեան ազատ ձևեր, տնտեսական և քաղաքական ձուլումը (բայց ոչ ի հարկէ, ազգայնական, որովհետև մի ժողովրդի ազգայնական ամբողջութիւնը միշտ անձեռնմխելի սրբութիւն է) վաղուց վերջացած կը լինէր իր ամենագլխաւոր գծերում։

Ռուսաց առաջաւոր լրագրի այս միտքը հարիւր ու աւել անգամ կրկնել, ապացուցել են ռուս լաւագոյն գրողներն ու մտածողները՝ «Միայն սայլը այժմ էլ այնտեղ է», ինչպէս ասում է առակախօս Կրիլօվը...

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆԸ

Թիֆլիս, յունիսի 30-ին

Իմ երևանի հասարակութեանն ուղղած դիմումը կը լինի շատ կարճ։ Այն հանգամանքները, որ եղբայրասպան կոտորածի ամենատաք ժամանակ ինձ ստիպեցին հեռանալ Երևանից, լաւ յայտնի են Երևանի հասարակութեանը։ Չը նայած դրան, Երևանում, մի քանի անձնաւորութիւնների շնորհիւ անհաւատալի և տենդէնցիօզ լուրեր են պտտում, որոնք բացատրում են իմ՝ քաղաքից հեռանալու անսպասելիութիւնն ու շուտափութութիւնը։ Այդ լուրերը (Թերևս և մեղադրանքները) իրանց բովանդակութեամբ ու բնաւորութեամբ յուզիչ և անհեԹեԹ են։ Նրանց պարապ ֆանտազիայի տեղ դնել չեմ կարող։ Աւելի շուտ ենԹադրում եմ, որ այդ լուրերի հեղինակները գործում են որոշ նպատակով։ Նրանց համար կարևոր է իմ դէմ լարել Երևանի մուսուլման հասարակութիւնը։

Կարելի է չը համաձայնել իմ կարծիքի հետ Ռուսաստանում կատարւող անցքերի վերաբերմամբ, կարելի է քննադատօրէն ու բացասաբար վերաբերվել ներկայ տարվայ գարնանը Երևանի հասարակութեան տեղական ու ընդհանուր հարցերի մասին ունեցած խորհրդածութեան իմ մասնակցութեանը, բայց դրանից, յամենայն դէպս, չի հետևում, որ ինձ անւանարկելու համար, հարկաւոր է դիմել ամեն տեսակ միջոցների։ Թող այս բանն աչքի առաջ ունենան Երևանում իմ մասին պտտող լուրերի ու մեղադրանքների հեղինակները. յոյս ունեմ, որ Երևանի հասարակութիւնը, քննելով, Թէ ով է ստեղծանի հասատատ են այդ լուրերը և անաչառութեամբ լոյս սփռելով իմ՝ յիշատակի արժանի փետրուարեան օրերից մինչև մայիսեան կոտորածը, հայերին ու Թուրքերին իրար հետ հաշտեցնելու գործում կատարած դերը, կընդունէ, որ իմ դէմ եղած բոլոր մեղադրանքները քամին են և խայտառակ զրպարտութիւններ են։ Խնդրում եմ տեղական լրագիրներին արտատպել այս նամակը։

Գ. Ն. Սօկօլօվսկի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

I

Բագու, յունիսի 27-ին

Մեծայարգոյ պ. Խմբագիր

Ի նկատի ունենալով վերջին ամիսներս հայերի և մահմեդականների մէջ սաստիկ լարված յարաբերութիւնը և այն անհրաժեշտութիւնը, որ հասարակութեան բոլոր բանական և լուրջ խաւերը պէտք է զօրեղ միջոցներով դիմեն այն անմիտ Թշնամութեանը վերջ տալու, դրա համար Բագու քաղաքում բոլոր ազգութիւնների ներկայացուցիչներից կազմվել է մի խաղաղարար յանձնաժողով, որ յունիսի 24-ին կայացած նիստում իր ուշադրութիւնը դարձրեց այն մեծ ույժի վրա, որ ներկայացնում է մամուլը և իմանալով, Թէ ամբողջ ազգաբնակութիւնը տպագրական խօսքին ինչպէս լաւ ականջ է դնում և Թէ այդ խօսքի ազդեցութեան տակ ինչպէս փոխվում է ժողովրդի տրամադրութիւնը, չէր կարող վշտով երեսը չը հանել և այն փաստը, որ վերջին ժամանակս մամուլի մի քանի օրգաններում երևացին այնպիսի յօդուածներ, որոնք շատ վնասակար ազդեցութիւն են Թողնում ազգաբնակութեան ստորին խաւերի տրամադրութեան վրա, վատ բնազդներ և փոխադարձ գրգռումներ առաջացնելով նրանց մէջ։ Դրա համար էլ յանձնաժողովս որոշել է դիմել մամուլի ներկայացուցիչներին, ի Թիւս որոնց և ձեզ, մեծայարգոյ պարոն, խոնարհաբար խնդրելով, որ դուք ձեր կրԹական աջակցութիւնը ցոյց տաք գրգռված ձգտումները հանգստացնելու, խաղաղութեան և սիրոյ գաղափար տարածելով և ըստ կարելւոյն աշխատելու հեռացնել այն բոլորը, ինչ որ կարող է նպաստել ազգային փոխադարձ ատելութեան։

Այդ նպատակով յանձնաժողովը շատ օգտաւէտ է համարում ձեր օրգանի ներկայացուցչի մասնակցութիւնը իր նիստերում. խնդրում ենք այդպիսի մի անձնաւորութեան վրա մատնացոյց անել, որ ապրում է Բագւում։

Վերոյիշեալը յանձնաժողովի յանձնարարութեամբ ձեզ հաղորդելով, խնդրում ենք ընդունել մեր յարգանքի կատարեալ հաւաստիքը։

Փ. Բիկօվ, Ա. Աղայեվ, Մ. Գ. Հաջինսկի, Տ. Զաքարեան, Գ. Եսգիբարեան։

II

Թիֆլիս, յուլիսի 5-ին

Կարդալով «Մշակ» լրագրի № 116 համարում, որ միմիայն ցամաք հացի օգնութիւն են խնդրում։ Ես էլ մտածեցի իմ կողմից մի փոքրիկ բարերարութիւն անել. գնալ մեր ուսուցչապետին խնդրել միասին գնանք մեր դերձակ արհեստաւորներից մի փոքր գումար հաւաքենք և ուղարկենք։ Գնացի մեր ուսուցչապետի պ. Գէորգ Մկրտումեանի մօտ, ասացի Թէ, ինչպէս սովորաբար ամեն տարի, համքարական մատաղ ենք անում, այս տարի չանցկացնենք, իսկ հիմայ մատաղի փոխարէն հաւաքենք և ուղարկենք Նախիջևանի կարօտեալներին։ Կամ Թէ չէ, տայ ինձ իրաւունք, (այսինքն ուսուցչապետի կնիքով Թուղթ, որպէս զի ինձ խանգարող չանուանեն) ես իմ կողմից գնամ մեր համքարներից հաւաքեմ։ Բայց դժբախտաբար մեր պ. ուսուցչապետին իմ խնդիրքս մերժեց։ Ես այնտեղից ուղիղ գնացի նրա օգնական պ. Մելիք-Ադամօվի մօտ, խնդրեցի որ տան ինձ իրաւունք։ Իսկ պ. Մելիք-Ադամօվը համակրելով իմ առաջարկած խօսքերիս, իր կողմից գրեց և կնիքը դնելով, տուեց ինձ, որ ես հաւաքեմ։ Վերջապէս մի կերպ ստացանք։ Իսկ ես էլ հաշւում էի, Թէ Թիֆլիսում բաւական դերձակներ կան, կարելի է մի 50—60 րուբլի հաւաքել։ Բայց ընդհակառակը 50—60 րուբլի երևակայելուց, հաւաքեցի միմիայն 14 րուբլի 55 կօպէկ։

Մ. Տէր-Յարութիւնեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասի Փոխարքան հաւանութիւն է տուել Կովկասի դպրոցական հոգաբարձուի այն զեկուցմանը, որով նա առաջարկում է տարրական դպրոցներում ուսումն աւանդել երեխաների մայրենի լեզուով. բացի դրանից, որտեղ որ հնարաւոր է, այդպիսի դպրոցների համար հաստատել դպրոցական խորհուրդներ, որոնց մէջ մտնէին գիւղական հասարակութիւնների և սաների ծնողների ընտրած անձերը, կրօնուսոյցը և դպրոցի վերահսկիչը կամ տեսուչը։ Դպրոցական խորհուրդները պարտաւոր են հոգ տանել դպրոցների բարեզարդութեան կամ նիւԹական մասի վրա։

Երէկ, յուլիսի 5-ին, Մեսրոպ վարդապետը ներկայացաւ կովկասեան Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվին և զեկուցեց իր տեսածների մասին Նախիջևանի գաւառում, հաղորդելով և այն եզրակացութիւնները, որոնց նա հասել է աղէտի բեմի իրականութիւնը ուսումնասիրելուց յետոյ։

Նորին Կայսերական Բարձրութիւն պրինց Լուի-Նապօլէօնը Երևանից եկել է Թիֆլիս իր պաշտօնին վերաբերող գործերով։

Ստացանք հետևեալ երկու նոր գրքերը տպված Էլէքտրօնի տպարանում. 1) Վերաբերվող, Ն. Գօգօլի, Թարգմանութիւն Լ. Տ., 1905 Թ. գինն է 50 կ., 2) Խաչատուր Աբեղայի Ջուղայեցւոյ Պատմութիւն Պարսից (18 րդ դար), աշխատութեամբ Բաբգէն վարդապետի Աղաւնեանց, 1905 Թ., գինն է 1 ր. 25 կ.։ Այս կարևոր գրքի մասին մենք առանձին կը խօսենք։

Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան հողային բանկը, աչքի առաջ ունենալով ներկայ ծանր հանգամանքները, վճռել է գրաւ դրված տների տէրերից մեծ մասին Թոյլ տալ վճարելու իրանց տարեկան հատուցանելիք պարտքի միայն 50% ը, իսկ վճարի միւս 50%-ը Թոյլատրել հատուցանելու զանազան արտօնութիւններով և ընդմիջումներով։ Այդպիսով տնատէրերից շատերն ազատվում են իրանց տներն աճուրդով ծախված տեսնելու բաւական անհաճոյ դրութիւնից։

Մեզ հաղորդում են, որ Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի երիտասարդների մի շրջանում միտք է յղացել կազմելու մի ընկերակցութիւն գիւղատնտեսական զանազան ձեռնարկութիւններ աջողեցնելու նպատակով։ Ընկերակիցները որոշել են բաժնեվճարներով գումար կազմել և գործունէութեան դիմել, սկսելով համեստ և հեշտ իրագործելի ձեռնարկութիւններից։

Կովկասի հանքային ջրերի պետական Թատրոնների արտիստները, երգեցիկ խումբը, նուագախումբը և բոլոր ծառայողները, Թւով 80 հոգի, հեռագրով յայտնել են Կովկասի Փոխարքային, որ իրանց դրութիւնն անել է. նրանք սոված են, անտրպրենեօրը հրաժարվել է նրանց վճարելուց, ներկայացումները դադարել են, հանքային ջրերի վարչութիւնը չի ուզում մտնել նրանց դրութեան մէջ հասկանալ նրանց վիճակը. այդ պատճառով, ասում է «Гер. Вѣд.» լրագիրը, բոլորը խնդրում են կոմսի միջնորդութիւնն ու պաշտպանութիւնը։—Հայ Թուրքական յարաբերութիւնների սրվելը, Կովկասում տիրող այս ընդհանուր երկիւղը ու բաքերի գաղանացումը դրա շատ չարիքներ են ծնեցնելու ոչ միայն կովկասցիների, այլ և ամբողջ Ռուսաստանի համար։

Երկուշաբթի օրը, յուլիսի 4-ին, Թիֆլիսում Վէրայի կամուրջի վրա ոստիկանութիւնը կանգնեցրել է երկու կառքեր, վրաները մի-մի

մարդ, հանեցին արկղներ։ Քննութիւնը ցոյց տուեց, որ արկղների մէջ կան 52 ատրճանակներ և 4,500 ատրճանակի համար փամփուշտներ։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրը շրջաբերական է ուղարկել երկաթուղային ընկերութիւնների վարչութիւններին, որով անպայման արգելում է երկաթուղու ծառայողներին կազմել որ և է ընտրողական հասարակութիւն, ինչպէս՝ բիւրօ, յանձնաժողովներ և այլն։

—

Պետերբուրգում կազմվել է ռուս հրատարակչական մի նոր ընկերութիւն, որի նպատակն է ռուսաց լեզւով լոյս ընծայել ռուս և օտար յայտնի գրողների նշանաւոր գործերն ամենաէժան գներով—սկսած 1 կոպէկից մինչև 25—30 կոպէկ ամենաթանգը։ Հրատարակելու են բելլետրիստական, պատմական, անտեսական և այլ բովանդակութեան գրքոյկներ։ Նոր ֆիրմայի անունն է «Երիտասարդ Ռուսաստան»։

—

Սամարայում, այս տարվայ յունիս ամսին, երկաթուղային դէպօի գլխաւոր Կօստիցինը մի առաւօտ մօլօկանների գերեզմանատանը տեսնում է մի քանի մարդկանց, որոնք աշխատում են բաց անել մի արկղ։ Երբ Կօստիցինին նկատում են, այդ անձերը թողնում են արկղը փախչում։ Ժանդարմների կատարած քննութիւնից երևում է, որ այդ արկղը գողացված է Հեռաւոր Արևելքից եկած մի փոստային վագոնից, որը օժանդակ գծի վրա մնացել է Սամարայում կարկատվելու համար։ Արկղը բաց են անում և տեսնում, որ նրա մէջ վերևից դրված են մետաքսէ կտորներ, յետոյ թղթադրամներ, յետոյ նորից մետաքսէ կտորներ, և ապա տակին ոսկի։ Ոմանք ասում են, որ արկղում կար 194,000 ր., իսկ միւսները պնդում են, որ 160,000 ր. էր։ Քննութիւնը ցոյց է տալիս, որ յիշված վագոնի մէջ դեռ կրկին 3 այդպիսի արկղներ էլ կան։ Բաց են անում և տեսնում, որ ճիշդ նոյն ձևով են լցված բոլորն էլ։ Երբ առաջին անգամ համարում են, բոլոր գումարը հասնում է 900000 րուբլու, բայց երկրորդ անգամ համարելով, տեսնում են, որ 640,000 րուբլի է։ Իսկ երրորդ անգամ համարելով, ասում է «С. От.» լրագիրը, գտնում են միայն 600,000 րուբլի։ Այդ վագոնի բոլոր պաշտօնական թղթերը ժանդարմերիան գրաւում է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀ

—

Անցեալ յունիս ամսվայ ընթացքում համաշխարհային գիտութիւնը կորցրեց իր երկու նշանաւոր ոյժերին։ Դրանցից առաջինը Ֆրանսիացի նշանաւոր աշխարհագրագէտ և գրող Է. Ռեկլիւն էր, որ ծնվել է 1830 թ.։ Սկզբնական կրթութիւնը Է. Ռեկլիւն ստացել է Ֆրանսիայում, որտեղից յետոյ ուսումը շարունակել է Բերլինի համալսարանում։ Այստեղ նա մեծ ազդեցութիւն է ընդունում աշխարհագրութեան վերաբերեալ գաղափարների, գլխաւորապէս վերոյիշեալ համալսարանի այն ժամանակվայ աշխարհահռչակ աշխարհագրագէտ Կարլ Ռիտտերից, որ առաջինն է նրա մէջ զարթեցրել խորը սէր և հետաքրքրութիւն դէպի աշխարհագրութիւնը և նրա օժանդակ գիտութիւնները։ Համալսարանը աւարտելուց յետոյ Է. Ռեկլիւն վերադառնում է Պարիզ, [illegible]

աշխատութիւնը, որ այն ժամանակվայ համար գիտական տեսակէտից մի խոշոր և աչքի ընկնող աշխատութիւն էր։ «Երկիր»-ը մի հանրամատչելի և պատկերազարդ աշխատութիւն է, որ մանրամասնօրէն նկարագրում է երկրիս մակերևոյթի կազմութիւնը, բուսական և կենդանական աշխարհները, մթնոլորտը և այլն։ Այդ աշխատութեան կցված են նաև մի շարք քարտէզներ, որոնք նրա բովանդակութիւնը աւելի ևս մատչելի են դարձնում գրեթէ ամեն տեսակ ընթերցողների համար։ Այդ աշխատութիւնը իր տեսակի մէջ եզակի երևոյթ լինելով, թարգմանվեց եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուներով և կրթեց բաւականաչափ սերունդներ։

Բայց Է. Ռեկլիւի գարագլուխ կազմող աշխատութիւնը նրա «Ընդհանուր աշխարհագրութիւնն» է որ համեմատական աշխարհագրութեան համար մի կապիտալ գործ է և որի նմանը դրանից առաջ եւրոպական ոչ մի գրականութիւն չէր արտադրել։ 19 հատորից բաղկացած գիտական այդ գործը, Է. Ռեկլիւից պահանջել է երկու տասնեակ տարիների աշխատանք։ Նա գիտական այդ գլուխ գործոցը կազմել է մի շարք մասնագէտ աշխատակիցների օժանդակութեամբ և օգտվել է թէ բազմաթիւ հազուագիւտ նիւթերից, օրինակ, կառավարչական հրատարակութիւններից, աշխարհագրական զանազան հանդէսներից, զանազան երկրների տեղագրական քարտէզներից։ Է. Ռեկլիւից առաջ զանազան աշխարհագրագէտներ փորձել են նմանօրինակ աշխատութիւններ հրատարակել, բայց դրանք գրեթէ բոլորն էլ թողել են միմիայն անմշակ նիւթերի չոր և թերի կօմպիլեացիաներ, որոնք կարող են նսեմանալ Է. Ռեկլիւի աշխատութիւնների առաջ, որ արժանացել է զանազան երկրների աշխարհագրական ընկերութիւններից ամենաբարձր մրցանակների։ «Ընդհանուր աշխարհագրութիւնը» մի այնպիսի աշխատութիւն է, որի մէջ ընթերցողը կարող է գտնել գրեթէ բոլոր երկրների մակերևոյթի կազմութեան, նրանց վրա ապրող ազգաբնակութիւնների, նրանց կուլտուրական և տնտեսական պայմանների մանրամասն նկարագրութիւնը։ Այդ աշխատութիւնից հայերէն լեզուով Միաբանի թարգմանութեամբ լոյս է տեսել միայն նրա «Լազիստան, Հայաստան և Քիւրդիստան վերնագրով մասը»։

Է. Ռեկլիւն ոչ միայն գիտնական, այլ մի և նոյն ժամանակ և քաղաքական ու հասարակական գործիչ էր։ Նրա օրով Ֆրանսիան քաղաքական այնպիսի նուրբ մոմենտներ էր անցկացնում, որ այդ կեանքը Է. Ռեկլիւն նման քաղաքական որոշ աշխարհայեցողութեամբ օժտված մարդուն գրաւում էր դէպի իր մթնոլորտը։ Ֆրանկո-պրուսական պատերազմի ժամանակ նա ծառայում էր ազգային գվարդիայում, յետոյ որովհետև մասնակցում էր նաև կօմմունային, դրա համար կառավարութիւնը որոշեց նրան տաժանակիր աշխատանքի ենթարկել, բայց որովհետև նա վայելում էր թէ Ֆրանսիական և թէ անգլիական մի շարք գիտնականների և քաղաքական գործիչների համակրութիւնը և պաշտպանութիւնը, դրա համար էլ կառավարութիւնը բաւականացաւ նրան միմիայն աքսորելով։ Նա աքսորի ժամանակ ապրում էր Իտալիայում, Շվէյցարիայում, որտեղ ներումն ստանալով կրկին վերադարձաւ Պարիզ։

Քաղաքական համոզմամբ Է. Ռեկլիւն անիշխանական էր և մօտ յարաբերութիւն ունէր անիշխանական կուսակցութեան աչքի ընկնող գործիչների, մանաւանդ էմիգրանտ Կրապոտկինի հետ, որոնցից միմիայն վերջերում հրաժարվեց. դրա շնորհիւ նա նորից աքսորվեց Ֆրանսիայից, տեղափոխվեց Բելգիա, ուր շուտով ստացաւ Բրիւսէլի ազատ համալսարանի համեմատական աշխարհագրութեան ամբիոնը։ Բրիւսէլի աշխարհագրական ինստիտուտը իր գոյութեամբ պարտական է միայն Է. Ռեկլիւին։

Է. Ռեկլիւն համարվում է Եւրոպայի հայասէրներից մէկը։ Եւրոպայի հայ ուսանողական միութեան գիտական ժողովածուի մէջ զետեղված կը լինի և նրա գիտական մի յօդուածը նուիրված Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Երկրորդ զգալի կորուստը կրել է բժշկական գիտութիւնը ի դէմս Վիէննայում յունիսի 27-ին վախճանված գիտնական Հերման Նօթնագէլի, որ վաղուց իբրև Վիէննայի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտի ուսուցչապետ բժշկական համաշխարհային հռչակ էր վայելում և բժշկական գիտութեան կորիֆէյներից մէկն էր։ Հիրալ և Բիլրոտ հռչակաւոր կլինիցիստների արժանաւոր յաջորդն էր ուսուցչապետ Հ. Նօթնագէլը, որի շնորհիւ Աւստրիայի մայրաքաղաքի համալսարանը Եւրոպայում բժշկական ամենախոշոր կենտրոնի հռչակ ստացաւ։ Նրա մօտ աշխարհիս ամեն կողմերից ոչ միայն բժիշկներ էին գալիս սովորելու, այլ և զանազան հիւանդութիւններով տանջված մարդիկ բժշկական օգնութեան և խորհուրդների համար։

Հերման Նօթնագէլը յայտնի էր ոչ միայն իբրև գիտնական, այլ և իբրև աչքի ընկնող մարդասէր քաղաքացի, հէնց դրա համար էլ նորերս եւրոպական նշանաւոր լրագիրներից մէկը, որ ամփոփել էր նրա մահացուցակը, ի միջի այլոց ասում էր, որ Հ. Նօթնագէլի մահով մարդկութիւնը կորցնում է իր վերջին հումանիստին։ Հանգուցեալը իր շրջապատող հասարակութեան կարիք ունեցող մարդկանց հետ վերին աստիճանի սիրալիր և կարեկցաբար էր վարվում։

Իբրև քաղաքացի Հ. Նօթնագէլը մի և նոյն ժամանակ և քաղաքական որոշ աշխարհայեցողութեամբ օժտված քաղաքացի էր, որ գիտակցաբար էր վերաբերվում Աւստրիայի քաղաքական և հասարակական բնաւորութիւն ունեցող գրեթէ բոլոր հարցերին։ Նամանաւանդ նա զգալի մասնակցութիւն ունէր Աւստրիայի քաղաքական այն կուսակցութեան գործերում, որ մի մեծ դաշնակցութիւն էր կազմել հակահրէական պրոպագանդայի դէմ կռուելու։ Այդ կուսակցութիւնը, որ կոչվում էր «Դաշնակցութիւն անտիսեմիտիզմի դէմ», մի ժամանակ սաստիկ կռիւ էր մղում այն մարդկանց դէմ, որոնք կատաղի կերպով հալածանք էին սկսել աւստրիական հրէաների դէմ։ Հ. Նօթնագէլը մի քանի տարի շարունակ այդ դաշնակցութեան պարագլուխ էր և միշտ երևան էր հանում իր քաղաքացիական մեծ քաջութիւնը հրէաներին պաշտպանելու դէպքերում։ Իբրև ներքին հիւանդութիւնների բժիշկ Հ. Նօթնագէլը խոշոր մասնագէտի հռչակ էր վայելում։ Ուրիշ բժիշկների նման նա սովոր չէր հիւանդութիւնների դիագնօզը իսկոյն և եթ որոշելու, այլ երկարատև և վերին աստիճանի բարեխիղճ ուսումնասիրութիւնից յետոյ։ Նրա կարծիքով միայն այն բժիշկը կարող է լաւ դիագնօստ լինել, որը մասամբ էլ գեղարուեստագէտ է, այսինքն ընդունակ է հիւանդի ուսումնասիրութեան անորոշ կէտերը իր երևակայութեամբ լրացնել։ Բժշկի կոչումը նա ամենաբարոյական կոչումներից մէկն էր համարում։ «Միայն լաւ մարդը կարող է լաւ բժիշկ լինել», ասում էր նա շարունակ իր մօտ լսող հարիւրաւոր բժիշկ ուսանողներին։ Եւրոպական մամուլը համակրական մի շարք յօդուածներ նուիրեց սրտի գործունէութեան թուլութիւնից վախճանված Հ. Նօթնագէլին։

Լ. Բաբայեան

Թիֆլիս

ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

4 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ Լինեվիչի ամենահպատակ հեռագիրը յուլիսի 2 ից. «Բանակի ճակատամասում պատերազմական ընդհարումների մասին զեկուցումներ չեն ստացվել։ Յուլիսի 1-ին, առաւօտեան ժամը 4 ին նկատվել են 2 ականանաւեր, որոնք գալիս էին Լիխաչովի հրուանդանից դէպի Ամերիկա ծովածոցը։ Նոյն օրը առաւօտեան ճապօնական մի քանի մարտանաւեր ժամանել են Օլգայի ծովածոցը, Ս. Վլադիմիրի ծոցից 30 վերստ հարաւ արևմուտք»։

ՕՍԱԿԱ, 2 յուլիսի։ Կօրէայի հիւսիսում գտնվող ռուսները, ըստ երևոյթին, մտադիր են շարժվել դէպի հարաւ։

ՆԻՒ ՉԺՈՒԱՆ, 1 յուլիսի։ Չինաստանն անյապաղ հոգ կը տանի շարունակել երկաթուղին Սինմինտինից մինչև Մուկդէն։

ՊԱՐԻԶ, 4 յուլիսի։ Ճապօնական ոստիկանութիւնը բաց է արել մի դաւադրութիւն, որի նպատակն է եղել պայթեցնել Սէուլի արսէնալը և կոտորել կօրէական քաղաքների ճապօնացիներին։ Ձերբակալված են 100 հոգի, որոնց մէջ և ֆինանսների նախկին մինիստրը և մի կամէրհէրը։ Պատերազմի սկզբից սա արդէն 7-դ դաւադրութիւնն է։—Վաշինգտոնի չինական դեսպանն իր կառավարութիւնից հրաման ստացաւ խստիւ հետևել խաղաղութեան բանակցութիւններին և բողոքել այն ամեն բանի դէմ, ինչ կարող է վնասակար լինել Չինաստանի իրաւունքներին։

ՀՌՈՄ, 4 յուլիսի։ Ֆէրմօի աղէտի ժամանակ, ուր պատարագի ժամանակ փուլ եկաւ մատուռի գմբէթը, սպանվեցին 16 կին և 50 երեխայ։

ՄՈՍԿՎԱ, 3 յուլիսի։ «Սէվիլիայի Սափրիչ» օպերայի ներկայացման ժամանակ վրաց ժողովրդական տան պարտէզում, որ լիքը լցված էր հասարակութիւնով, լսվեցին ատրճանակի 4 հարուածներ։ Հասարակութիւնն իրար անցաւ և սկսեց պարտէզից փախչել։ Առաջին հարուածն արձակեց բեմի վրայից առևտրական վերահսկիչ Նիկօլայեվի 19 տարեկան որդին, որին արդէն արտաքսել էին մայրաքաղաքից զանազան յանցանքների համար։ Նրա հետ միացել էին ուրիշ անշնորհքներ և հաւանօրէն առաջացրել միւս հարուածները։ Հասարակութիւնը սաստիկ վախեցաւ և սկսեց ցանկապատերից դուրս փախչել։ Մի քանիսն ընկել են լճակի մէջ։ Պարտէզում եղել է մօտ 10,000 մարդ։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 4 յուլիսի։ Երէկ գիշեր, ժամը 12 ին մարդատար գնացքի անցնելու ժամանակ Պրագա-պրիվիսլեանդսկի կայարանում պլատֆօրմի վրա ատրճանակի մի քանի հարուածով սպանվեց կայարանի ժանդարմ Սալդակօվը։ Արձակողը չէ գտնված։

ՌՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ, 4 յուլիսի։ Ժամանեց առևտրական ծովագնացութեան գլխաւոր վարչութեան ինժէնէրը որոշելու Ազովի ծովից Ռօստովի ծոցը տարվելիք խոր ջրանցքի ուղղութիւնը։ Դումայի արտակարգ նիստն էլ իր կարծիքը կը յայտնէ ջրանցքի ուղղութեան մասին։ Այդ աշխատանքը պէտք է աւարտվի այս ամառ, և նախագիծն անմիջապէս կը ներկայացվի պետական խորհրդին։

ՕԴԵՍՍԱ, 4 յուլիսի։ Ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կարգադրութիւնով «Южное Об.» լրագիրը դադարեցված է 8 օրով։

ՌՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ։ Նախիջևանում գտնվել է կեղծ 5 ռուբլիանոց ոսկէ դրամի գործարան։ Ձերբակալված է կեղծ դրամ կտրողը, տաժանակիր աշխատանքից փախած Կարագօզին անձը։ Գտնված է 109 հատ դրամ։ Պարզվեց, որ գործարանը դուրս է թողել մի քանի հազար հատ դրամ։ Կարագօզինի ընկերակիցն է ոսկերիչ Մագակօվը։

ՄԻՏԱՎԱ, 4 յուլիսի։ Կուրլեանդական ազնուականութեան ժողովը որոշեց նորից բացանել ուսուցչական սեմինարիան, որ փակել էր երկրում ռուս լեզուով դասատուութիւն ներմուծելու պատճառով։

ՄՈՍԿՎԱ. 4 յուլիսի։ Յուլիսի վերջին հրաւիրվում է նահանգական զեմստվօի ժողով քննադատելու յանձնաժողովի ներկայացրած պետական վերակազմութեան նախագիծը։— Այսօր սկսվեց բորսաների և արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների ժողով։ Հաւաքվել են բորսա ունեցող քաղաքների և խոշոր կենտրոնների ներկայացուցիչներ։ Խորհրդակցութիւնը տևելու է մի քանի օր։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 4 յուլիսի։ «Варш. Курьеръ» լրագրի ասելով, Վարշավա-Վիէննա երկաթուղու պաշտօնեաները, հիմնվելով Մինիստրների կօմիտէտի որոշումների վրա, լեհերէն լեզուով են կատարում իրանց գրագրութիւնները և հաշւապահութիւնը։

5 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Прав. Вѣст.»-ը հաղորդում է. «Համաձայն Թիֆլիսից եկած հեռագրական կարճ լուրերի, յուլիսի 1 ին տեղական ռուս բանուորները, որոնք մինչև վերջին ժամանակը հրաժարվում էին մասնակցել յեղափոխական շարժման մէջ, որն առաջացրել էր արհեստական միջոցներով ընդհանուր գործադուլ անելու փորձերով, տէրրօրիստների սպանութեան առելի փորձի զոհ եղան։ Ինչպէս յայտնի է կառավարչական հաղորդագրութիւնից, Թիֆլիսի անկարգութիւնների ժամանակ երկաթուղային դէպօի և արհեստանոցների 1000-ի չափ ռուս բանուորները, առաջին 2 շաբաթներում ագիտատորների կազմակերպած հալածանքի առարկայ էին։ Այդ կերպ մտածողների և յեղափոխութեան չը համակրողների դէմ սիստեմատիկ բռնութիւնը յուլիսի 1 ին արտայայտվեց առանձնապէս զզուելի մի ձևով. այդ օրը առաւօտեան ժամը 8 ին առաջին 20 հոգին, որոնք թէյ վերցրին ռուս բանուորների կաթսայից, յանկարծ հիւանդացան սուր թունաւորման նշաններով. 10 հոգի մեռան, իսկ 5 ը [illegible]։ Թէյի կաթսայի մէջ քննութիւնը ցոյց տուեց, որ [illegible] էր ածված։ Ըստ երևոյթին այդ 20 մարդու վրա այդքան անխիղճ թունաւորման նշանները ծառայեցին իբր նախազգուշացում [illegible] ռուս բանուորների համար, որոնք միայն պատահաբար ազատվեցին իրանց սպասող տխուր վախճանից»։—Բարձրագոյն ուկազ կառավարիչ Սենատին. «Զինուորական ծառայութեան օրէնքների 9-րդ յօդուածի հիման վրա՝ բանակի և նաւատորմի լրացման համար

պահանջվող մարդկանց թիւը որոշվում է ամեն տարի օրէնսդրական ճանապարհով։ Դրա համաձայն, հաստատելով զինուորական մինիստրի կողմից Պետական Խորհրդին առաջարկած անհրաժեշտ մարդկանց թիւը այս տարվայ խականակն ծառայութեան համար, հրամայում ենք 1905 թւին ծառայութեան կոչել, հետևելով զինուորական օրէնսդրութեանը։ 1) կայսրութեան բոլոր վայրերում, ուր այդ կանոնադրութիւնը ոյժ ունի, բանակը և նաւատորմը լրացնելու համար՝ 475,246 մարդ, հաշւելով այդ թւում այն անձերին, որոնք ազատվում են նախկին նորակոչական տոմսերով՝ որ պէտք է հաշւի առնվեն. 2) Տերեկի շրջանի օս ազգաբնակութիւնից 100 հոգի, համաձայն 1890 թւի յուլիսի 10-ի Բարձրագոյն հաստատութեան, օսետիններին ձիաւոր դիվիզիայի մէջ մտցնելու համար։ Թող Կառավարիչ Սենատը ձեռք առնէ ամեն անհրաժեշտ միջոց այս հրամանը կատարելու»։ Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրված է. «ՆԻԿՕԼԱՅ»։

ԳՈՒՆՋԺՈՒԼԻՆ, 4 յուլիսի։ Բանակներում փոփոխութիւններ չը կան։

ՏՕԿԻՕ, 4 յուլիսի։ Ռուսների վիճակը Սախալինում յուսահատական է։ Սպասվում է նրանց անձնատուր լինելը։—Տօկիօի չինական դեսպանը հեռագրեց Պէկին, որ Եապօնիան իր զօրքերը դուրս կը հանէ Մանջուրիայից, երբ ռուսներն այնտեղից դուրս կը մղվեն։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 4 յուլիսի։ Եապօնացիները Սախալինի վրա հէշտացրած ձևի երկաթուղի շինեցին 125 մղոն երկարութեամբ։ Այշաւող եապօնական բանակը 14,000 հոգուց է բաղկացած։—Եապօնացիները շարունակում են գնել մեծ շոգենաւեր։ Սպասվում է մի մեծ արշաւանք Վլադիվօստոկի դէմ։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 4 յուլիսի։ Կայսերական հրամանով՝ մի քանի պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ գնում են Արևելքի և Արևմուտքի օտար պետութիւնների քաղաքական և վարչական հարցերն ուսումնասիրելու։

ԽԱԿՕԴԱՏԷ։ Եապօնացիները կազմակերպում են Սախալինի կառավարութիւնը։

ՓԱՐԻԶ, 4 յուլիսի։ Շահը այցելեց Լուբէին։—Անգլիական նաւատորմը հեռացաւ Բրէստից։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով. իսկ Թիֆլիսինը 58 րօպէ կամ մի ժամ աւելի ուշ պէտք է հաշւել).

	Փոստ.	Մարդ.	Արագ.	Ապր.
Բաքուից դուրս գալը	4.33	12.38	1.18	5.10
Թիֆլիս հասնելը	10.43 առ.	5.51	2.22	11.10
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.28	6.39	10...	6.58
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.26	7.37	10.58	7.48
Բաթում հասնելը	12.31	7. 8	8.16	12.42
Բաթումից դուրս գալը	5.55	10. 9	9.33	
Թիֆլիս հասնելը	6.29	10.33	7.39	
Թիֆլիսից դուրս գալը	7.29	11.13	4.59	
(Թիֆլիսի ժամանակով)	8.27	12.11	5.57	
Բաքու հասնելը	1.—	4.59	5.46	
Երևանից դուրս գալը	12.25			9.40
Ղարսից »	1.42			1.17
Ալեքսանդրապոլ »	7.50			5.26
Թիֆլիս հասնելը »	5.24 առ.			3.28
Թիֆլիսից դուրս գալը	11.50 երկ.			5.50
(Թիֆլիսի ժամանակով)	12.48 երկ.			5.48 ց.
Ալեքսանդրապոլ. »	10.50			2.44
Ղարս հասնելը »	2.20			6. առ.
Երևան »	4.48			8.52

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՄԲՈՒԼԱՏՈՐԻԱ
ՋԻԿՕՎԱՆՈՎ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային
Մ. Գ. ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մաշկի, վեներական և վերաբուժական.
Բ. Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց
Գ. Ի. ՅԱԶԱՐԵԱՆ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Գ. Ա. ՔԻՐԱՆՇԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց
Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԻՐՐՈՒԽԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. Յ. ԱՐՇԱԿԵԱՆ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.
Գ. Ա. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ. ... վերաբուժական, երկրաբաշխական, ...
Մ. Ա. ԱՐԱՄԵԱՆՑ ... մանկաբարձական, կանանց
Ս. Ա. ԱՐԻԱՆՆԵՍԵԱՆ—... գլխի 11—1 ժ.
Վճարը 50 կ. ... համար ...
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերելու հիւանդներ.
Հիւանդանոցի կառավարիչ Բժ. Կ. Ի.

МЕР «Ընդարձակ Դպրոցական Առողջապահութիւն» յանձնած ենք մամուլին, պատկերների թիւը 120-ի բարձրացած է։ Կը խնդրենք, յարգելի բաժանորդներին, որ իրենց բաժանորդագինները շուտով մեզ հասցնեն։ Բաժանորդագրութիւնը նոյն պայմաններով շարունակուելու է մինչև գրքի լոյս տեսնելը. մինչև այդ ժամանակ իրենց բաժանորդագինները չը վճարողները, բաժանորդ չը պիտի նկատուին և եթէ սրանք գիրքը ստանալ ցանկան իսկ, պարտաւորուած կրկնապատիկ գին պէտք է վճարեն։

Փութացէք առիթից օգտուիլ, որովհետև բաժանորդագինը՝ 5 ֆրանք (2 Րուպլի, 1 Տոլար) շատ աժան նշանակուած է, համեմատած մեծ ծախքին։

Դօկտ. Կ. Փաշայեան

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Բալախանի (Բագու).- Պ. Բժկպ. Բ. Օհանեան։ Բօ Թում.-Տիկին Զէփիւռ Ե. Գասպարեան։ Թիֆլիս.- Տիարք Ն. Խ. Թաթիկեան Եղբարք (Գօլօվինսքի Պրօսպէկտ, Կաֆէյնի մագազին) Թաւրիզ.- Պ. Դօկտոր Պ. Ասլանեան։

Ամերիկայ.- Պ. Մ. Մատօյեան. 27 Beach st. Boston, Mass.

Մեր հասցէն. La Dr. Paschayan-Khan Alexandrie (Egypte)։

Թ ա ր գ մ ա ն վ ո ւ մ է
ԿԼԱՐ ՑԵՏԿԻՆԻ
«ЖЕНЩИНА И ЕЯ ЭКНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ» 3—3

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Բ. Նաւասարդեան

Պ ե տ ա տ ի գ օ ր ս կ ո ւ մ ընդունում է սիֆիլիսի, միզասեռական և վիրաբուժական հիւանդ։

Пятигорскъ, домъ Померанцева. 36—50

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ
Մ. Գ. Շերմազանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, լուսանկար Լալայեանցի բնակարան։

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
LEO
ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ
Պատմական վէպ
ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՕՊԷԿ։

Ծախվում է 1) հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը, 2) Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում։

Գրավաճառները և գումարով գնողները զեղջում կը ստանան, եթէ դիմեն ուղղակի հեղինակին։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Սօֆիա Ի. Գեղբօրտա-Լօկշ

Տեղափոխվել է Կադնաչէյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ.ե.հ.) 10—100

Բագուի ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու համար հարկաւոր է մի հմուտ, փորձված, եռանդուն

ԽՄԲԱՊԵՏ,

որը պէտք է քառաձայն խումբ կազմակերպէ կիրակի և տօներին երգելու։ Ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել Բագուի հայոց եկեղեցիների գործակալին յուլիսի 25-ից ոչ ուշ։

Գործակալ՝ Զաւէն վարդապետ
Երէցփոխ Մինաս Կաճկաճեան
ե. հ. շ. 5—6

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փողոց № 8։ (ե.ո.)100—100

Նիժնի Նովգորոդի Չերկաս քաղաքում ծխախոտի գործարանատէր

Ա. Տ. ՉԱՐԻՑԿԻՆ

սրանով տեղեկացնում է մախօրկայի պ.պ. գործարանատէրերին, որ ապրանքային «Мельница» նշանի գործածութիւն ֆինանսների մինիստրութիւնը հաստատել է բացառապէս իր, Չարնիցկու վրա, № 6425 վկայագրով և նախազգուշացնում է պ.պ. ֆաբրիկանտներին, որ ամեն մի կեղծում «Мельница» նշանի օրէնքով կը հալածվի։ 3—5

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
LEO
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Երրորդ հատոր—(1878—1892)

Երեք հատորի գինն է 4 րուբլի։

Խնդրում ենք այն բաժանորդներին, որոնք փոխել են իրանց բնակութեան տեղը շտապեն հաղորդել իրանց նոր հասցէները։

Թէ Թիֆլիսի և թէ դրսի բաժանորդներին գիրքը տրվում են «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում, որ պէտք է դիմեն ամենքը։

ՈՐՈՆՈՒՄ ԵՆ

Թիֆլիսից դուրս գնալու համար, հիմնաւորապէս հայերէն իմացող մի հայուհի։ Հասցէն Թիֆլիս, Զուգուրէթ, Եկատերինեսկայա փողոց № 3, տուն Եգօր Ալէլօվի, բնակարան Գարեգին Սարգսեանի։ Տեսնել կարելի է երեկոյեան ժամը 5—7-ը։ (ո. ե. շ.) 2—3

ՄԻ ՀԱՅ ԳԵՐԴԱՍՏՈՒՆ

ցանկանում է ունենալ տան մէջ բարեկիրթ հայ օրիորդ կամ վարժուհի երկու ուսանող եղբայրների մօտ. հարկաւոր է գիտենալ հայերէն և ռուսերէն լեզուներից լաւ գրել ու կարդալ. պայմանների մասին դիմել գրաւոր Екатеринодаръ, Старокоммерческая госсиница, Айвазову. 4—4

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. Յ. Քարաեանց

մեկնեց Կովկասի հանքային Ջրերը և անցեալ տարիների նման այս ամառը ևս կընդունէ ներքին և ջղային հիւանդութիւն ունեցողներին Պեատիգօրսկում և Էսսէնտուկիում մայիսի 17-ից։ (կ.ե. չ.) 25—20

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ. երեկոյեան 6 ժ.—9 ժ.։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկայեա փ. № 20. (ե. հ. շ. կ.) 39—30

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
Ալեքսանդր Ծատուրեանի
ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ
(Պուշկին և Լերմոնտով)
Աշխատութիւնը
Բանաստեղծների պատկերներով
ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

Գինն է ճանապարհածախսով 80 կոպ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցին կամ Թարգմանողին՝ Москва, Срѣтенка, Мясной пер. Типографія Бархударянъ. 8—10

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, Թիֆլիս, ստացված է և ուղարկվում է բաժանորդներին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ

խաղաներկ մեծադիր պատկերը։ Բաժանորդագրութիւնից դուրս մնացած օրինակները վաճառվում են Բրիստօլեան կարդօնի վրա 3 ր., Քաթանի վրա տպած եկեղեցիների և ցանկացողների համար 15 ր. Թիֆլիսից դուրս ցանկացողները ճանապարհածախսեն վճարում մի օրինակի համար 50 կ. իսկ մի քանի օրինակի համար որքան կարժենայ ստանալու միջոցին։ Վերադիր վճարով ցանկացողները վճարի կէսը կանխիկ պիտի ուղարկեն։

Դիմել՝ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (շ) 3—10

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ուսանողներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն հաշիւիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (չ. կ.) 2—30

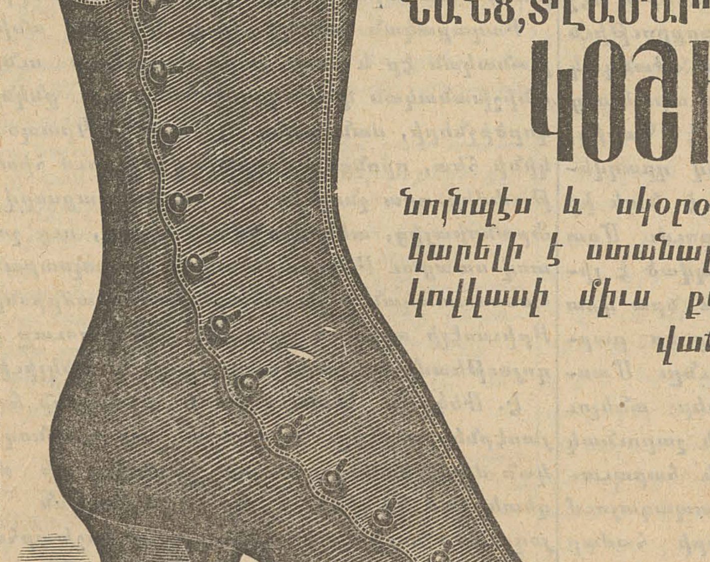

Ս. Պետերբուրգի մեքենայական արդիւնագործութեան ընկերութեան

ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ

ԿՕՇԻԿՆԵՐ,

նոյնպէս և սկորօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում.

ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ

Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրա։

Խոշոր չափերով վաճառումը կատարում է «Հէօզալդ Նէյշէլէր» առևտրական տունը Երևանեան հրապարակում, հեռախօս № 346։ Նոյն տեղում կայ մեծ քանակութեամբ ԿԱՇԻԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ռուսական և արտասահմանեան։